

duserer Rockefeller Foundations utvikling. Dette er basert på sekundærlitteratur, og forfatteren kunne med stor fordel ha utvidet litteraturgrunnlaget. Etter et kapittel om «Biokemi på svenska» følger det som for meg representerer høydepunktet, «Molekylärbio- logi före molekylärbio- login, RF og KI 1935–1939». Instituttets historie under andre verdenskrig og en diskusjon av det medisinske nobelinstituttet, som ble tilgodesett med støtte fra Rockefeller Foundation etter krigen, avslutter boken.

For lesere som ønsker en generell introduksjon til Rockefeller Foundations rolle i naturvitenskapenes og medisins historie vil Robert Kohlers *Partners in science* (1), som Ljungströms fremstilling av stiftelsens historie bygger på, være et mer hensiktsmessig førstevalg. Boken er likevel interessant både om Karolinska Institutets historie og om fremveksten av en klynge internasjonalt anerkjente forskningsgrupper innen de aktuelle fagområdene i den europeiske utkant.

Erik Ingebrigtsen

Det medisinske fakultet
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Litteratur

1. Kohler R. *Partners in science: foundations and natural scientists, 1900–1945*. Chicago, IL: Chicago University Press, 1991.

samt en daglig middagslur slett ikke å forakte som interessante helsefremmende tiltak. Helse råd som å sørge for gode gener eller ha tilhørighet til jordens blå soner, er nok vanskeligere å etterleve.

På mange måter presenterer boken et variert sett av livsråd som den interesserte leser nok vil finne underholdende å lese om. Den praktiske medisinske nytten av en slik bok vil vel imidlertid være begrenset. Forfatteren uttaler seg også temmelig skråsikkert om nærmest enhver påstand, og innholdet preges av løsaktig omgang med forskning og evidensbegrepet. Svært mange helse råd presenteres som vitenskapelig bevist uten at det noe sted i teksten er ført opp en eneste referanse.

Personlig opplevde jeg boken som interessant, men dessverre ikke særlig nyttig for meg som forsker eller lege. I en norsk medisinsk setting vil jeg hevde at flere av bøkene om kjerringråd og alternativt medisin i Norge vil tilføre mer nyttig kunnskap enn denne boken.

Arne Johan Norheim

Nasjonalt forsknings senter innen komplementær og alternativ medisin
Universitetet i Tromsø

Interessant, men lite nyttig

Gene Stone

Hemmeligheten til folk som aldri blir syke

232 s, ill. Oslo: Gyldendal, 2011. Pris NOK 349
ISBN 978-82-05-40967-5

Boken er dedikert alle dem som jobber for et helsevesen som er like opptatt av å forebygge som å helbrede sykdom. Leserkretsen er trolig mer «hvermandsen» enn fagfolk og helsepersonell. Den amerikanske forfatterens intensjon synes å være å gi innblikk i mer eller mindre særegne hemmeligheter for å bevare helse og å unngå sykdom.

Boken er innbundet, trykt i god kvalitet, har figurer og faktabokser som sammen med relativt kortfattede og oversiktlige kapitler gjør den lettlest. Oversiktlig stikkordsregister gjør det mulig å finne frem til avgrensede elementer i de enkelte helsehemmelighetene som omtales.

I innledningen forsøker forfatteren å rettferdiggjøre det valget som er gjort med hensyn til hva som har kommet med. Hoveddelen består av 25 helsehemmeligheter som målbæres gjennom enkelt personer som har levd sine liv i sterk tro på at akkurat deres leve- måte har bidratt til at de har bevart helsen og er blitt gamle uten å ha vært plaget med sykdom. De utvalgte helsehemmelighetene faller i hovedsak i tre hovedkategorier: kosthold, aktivitet og livsstil.

Kalorireduksjon og plantebasert kosthold er rimelig omforent ut fra allmenn medisinsk kunnskap. Systematisk bruk av urtemedisin, C-vitamin, hvitløk, ølgjær, probiotika og et pH-balansert kosthold er også gjenkjennelig innenfor norsk standard av alternativt kosttil- rettelegging. Mer sært er nok avgiftningskosthold, det å spise skitt, og at kyllingsuppe er en helt vesentlig bestanddel av kostholdet.

Treningsterapi, løping, vektløfting, stretching og yoga er også allmenngyldige helsehemmeligheter som det heller ikke er kontro- versielt å slutte seg til som gode helse råd. På samme måte er det å ha en positiv innstilling, fri religionsutøvelse, frihet fra stress

Välkommen, infektionerna vänter på dig

Björn Ramel

Läkare utan vapen

Ett reportage om antibiotikaresistens. 280 s, tab, ill. Stockholm: Natur och Kultur, 2011.

Pris SEK 180

ISBN 978-91-27-12022-8

Overskriften er fra ett av kapitlene i boken til Björn Ramel, svensk lege, journalist og lederskribent på Sydsvenskan, en av Sveriges store aviser. Gjennom 20 kapitler belyser han den store utfordringen som moderne helsevesen nå står overfor: Mikrobene er i ferd med å avvæpne oss, antibiotika virker ikke lenger.

Forfatteren går til verks med stor grundighet. Mikrobenes store tilpassningsevne belyses på en enkel og oversiktlig måte. De er evolusjonens mestere. Han understreker betydningen av respekt. Det store flertallet er venner – og vi må ikke gjøre dem til fiender. Etter å ha blitt bombardert med antibiotika i 70 år slår mikrobene nå tilbake med en økende flokk av «resistensbomber»: MRSA, ESBL, VRE, VRSA, AmpC, KPC1, MBL, PRP, MDV1.

I boken belyses med velvalgte eksempler hvordan dette har skjedd, og med like velvalgte eksempler hvordan advarslene er blitt ignorert. Det har ikke manglet på møter og fine deklarasjoner, men det har manglet politisk vilje til å gjennomføre disse. WHO høster liten heder, det samme gjør den farmasøytiske industrien, EU og overvåkingsorganet (European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC)), som er lokalisert i en tidligere blindeskole utenfor Stockholm. Han sammenlikner resistensutvikling med klimaendringene som begge er menneskeskapte og kan hindres eller forsinkes. I dagens situasjon vil det reddes langt flere liv om man kunne hindre utvikling og spredning av antibiotikaresistens enn å redde regnskog. Det tar mye lengre tid å få senket resistensnivået enn det vi hittil har trodd.

I Norden har vi sluppet relativt lett unna. Alle nordiske land har selvsagt alle typer av multiresistente bakterier, men problemene er mindre hos oss – enn så lenge. Forfatteren redegjør for forholdene i mange land, som Kina, India, Kenya og land i Sør-Europa. Hans

beskrivelse av forholdene i Hellas er ganske enkelt skremmende. Enkelte steder er forholdene så ille at man isolerer de pasientene som *ikke* har infeksjoner med multiresistente bakterier. Kampen anses tapt.

Problemene er mange – og svikt forekommer ofte. Ett av mange lærerrike eksempler henter han fra Akademiska Sjukhuset i Uppsala. I 2002 lanserte de prosjektet «Smittfritt», med fokus på MRSA. Med den reklamen fikk de mange pasienter både fra inn- og utland – i 2004 kom det 1,5 milliarder svenske kroner fra eksterne pasienter. Da det sommeren 2005 dukket opp multiresistente Klebsiella-stammer tok det lang tid før ledelsen erkjente dette. Forfatteren undrer seg – med rette.

Selv om forholdene i Sverige skiller seg noe fra de i Norge, er det mange fellestrekk som gjør at boken vil være nyttig lesing for mange. Helsepolitikere på alle plan, registreringsmyndigheter ikke unntatt, står øverst på listen. Boken burde være obligatorisk lesing for alle konsulenter som utreder nedlegging av sengeplasser, flytting av avdelinger, redusering av viktig service som mikrobiologiske undersøkelser osv. Boken vil også kunne gi mange leger nytt mot til å si fra når dårskapen blir for uttalt. Farene med helse-turisme kommer klart frem, enten det skjer på frivillig basis eller for å redusere helsekoene. Boken vil være nyttig for dem som kjemper for å bevare lokalsykehusene og også for kommunale aktører som får et større ansvar fra 2012. Forfatterens egenerfaring fra «åpen vård» og hans syn på bruk av antibiotika – redselens medisin – vil være verdifull lesing for mange allmennpraktikere.

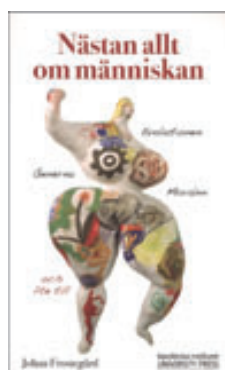
Boken er velskrevet, lettlest og oppdatert. Det understrekes at antibiotikaresistens er overlegent den farligste og viktigste bivirkningen, og at resistensfaktorer spres seg raskt globalt, ikke bare med pasienter, men med friske bærere, matvarer osv.

Mange har ropt ulv lenge uten å bli hørt, nå herjer en hel flokk!

Tore Midtvedt

Konsulent ved Unilabs Teletelab
Oslo

Mennesket i et evolusjonistisk perspektiv

Johan Frostegård
Nästan allt om människan

Evolutionen, generna, moralen och lite till.
296, ill. Stockholm: Karolinska Institutet
University Press, 2011. Pris SEK 74
ISBN 978-91-85565-44-3

Dette er et ambisiøst prosjekt med det siktemål å omtale mennesket og dets sykdommer fra en evolusjonær synsvinkel. Forfatteren er professor og medisinsk forsker ved Karolinska Institutet i Stockholm. Det opplyses at han har gitt ut to romaner, uten at det sies noe om hvordan hans skjønnlitterære virksomhet er blitt mottatt og vurdert.

16 kapitler spenner fra bl.a. evolusjonsteoriens historie til etikk, moral og evolusjon og evolusjonsteoriens relevans for sykdomsbekjempelsen. Det er ingen liten oppgave å skulle gi en meningsfylt innføring i så mange kunnskapsområder. I antikken og i noen grad også i renessansen var det mulig for en enkeltperson å tilegne seg den totale foreliggende viten om mennesket og verden, og betegnelsen «polyhistor» ble brukt om en person som hadde innsikt og viten på mange forskjellige vitenskapelige områder.

Polyhistorens tid er forlenget forbi. Men behovet for tverrfaglighet er ikke blitt mindre enn før. I superspesialistenes tid trengs det personer som kan sette sammen kunnskap fra flere felter til et meningsfylt hele. I kunnskapsformidlingens tjeneste er det viktig at noen påtar seg en slik oppgave.

Hos Frostegård er den biologiske evolusjon den røde tråd som på et vis holder teksten sammen. Har forfatteren lyktes i sitt formidlingsprosjekt? Etter min mening er svaret både ja og nei. Som medisinsk forsker er han godt orientert om hvor forskningsfronten er innen de fleste medisinske disipliner. Han er også godt orientert om utviklingslæren, uten å ha formell evolusjonsbiologisk kompetanse. Meget prisverdig påpekes mangelen på evolusjonistisk tenking i medisinen. Folkesykdommer som overvekt og type 2-diabetes kan verken forstås eller behandles adekvat uten å legge den biologiske utvikling til grunn.

Svakest kommer forfatteren ut der han drøfter menneskets kulturelle og hva vi kan kalle åndelige sider. Når han skriver om bevisstheten (medvetande) og «sjelen», har han etter min mening ikke den nødvendige respekt for emnets vanskelighetsgrad. Det er ikke lett å forstå hva han mener med sjel (s. 101): «Sjelen har et biokemisk underlag», sier han, «i likhet med tankar och känslor». Det kan vel ikke være sjel i religiøs betydning han da tenker på. Jeg antar at man i Sverige liksom i Norge kan tale om sjel også i en ikke-religiøs forstand, som en betegnelse på vårt åndelige liv og da nettopp våre «tankar och känslor». Forfatteren reiser også det originale spørsmål om «individer som haft en större grad av medvetande och «själsliga» förmågor har haft en fördel när de gäller reproduktion». I det 11 sider lange kapitlet *Etikk, moral og evolusjon* blir man stadig minnet om hva forfatteren selv mener, gjennom formuleringer som «själ är jag benägan att tro...» og «själ är jag svårt att se...».

Jeg har ikke systematisk jaktet på feil, men på s. 40 blir formuleringen «survival of the fittest» tillagt Thomas Henry Huxley (1825–95), det skal være Herbert Spencer (1820–1903). At forfatteren ikke nevner Rosalind Franklin (1920–58) i forbindelse med klarleggingen av DNA-strukturen, får være tilgitt. Mange andre har gjort den feilen.

Boken er skrevet i en kåserende stil med en refererende tekst. Innholdet er verken dyptpløyende eller analytisk. Man bør kanskje ikke ta tittelen, *Nästan allt om människan*, helt alvorlig. Likevel melder spørsmålet seg om denne har en mening utover det salgstekniske.

Det er ikke klart hvem forfatteren primært skriver for. Er det den svenske legestanden? Noen ganger fornemmer man at forfatteren henvender seg til «folk flest», andre ganger synes målgruppen å være noe i retning av en særdeles godt opplyst allmennhet.

Boken har et hendig format (10 x 17 cm), men lesbarheten er dårlig, særlig for eldre mennesker, pga. altfor små bokstavtyper. Forunderlig nok er undertitlene ikke uthevet, men tvert imot satt med svakere typer enn den øvrige teksten. Boken er utstyrt med noter, litteratur og stikkordsliste.

I kjølvannet av programserien *Hjernevask* og spørsmålet om du er «født sånn» eller «blitt sånn», kunne en bok som dette ha en potensiell leserkrets her i landet. Men den fortjener ikke å bli oversatt til norsk.

Oddmund Søvik

Institutt for klinisk medisin
Universitetet i Bergen